

PROF. DR. MUHARREM KÖKSAL

Dr. İlhan TUNCER

Prof. Dr. Muharrem Köksal, ülkemizde Patoloji Bilimine ve Cumhuriyet'e ışık tutan bilim insanlarının öncülerindendir.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde ve kurucusu olduğu Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Anabilim Dallarında yüzlerce tıp öğrencisinin yetiştirilmesinde ve çok sayıda patoloji uzmanı ile öğretim üyesinin eğitimine ve akademik aşamalarına aktif katkılar sağladı. Sadece Patoloji alanında değil, birçok klinisyenin yetişmesi ve akademik aşamalarını da; bilimsel araştırmalara teşvik ve katkı sağlamak suretiyle gerçekleştirdi. Türkiye'de birçok eğitim kurumu ve hastanede Patoloji alanında çalışan meslektaşlarımız Prof. Dr. Muharrem Köksal'ın yanında yetişti veya bir süre rotasyon yaptı ve özgür bilim ortamının havasını teneffüs etti.

Prof. Dr. Muharrem Köksal Hoca, öğrenci ve asistan eğitimine çok önem verirdi. Dersler ve laboratuvar uygulamalarını yakın takip ederdi. Laboratuvarlara bizzat girer ve sınavlara aktif katılırdı. Asistanların sürekli eğitimini gözetir, mikroskop başında anlatır sorular sorar, konu ile ilgili kitabı açtırır-okutur-dinlerdi. Sadece patoloji eğitimi değil, Türk Dili ve yabancı dil eğitimini de denetler ve yönlendirirdi. Asistanlara soru sorar, görev verir, sorduğu sorunun yanıtını almamışsa aylar ve yıllar sonra, bazen uzmanlık sınavında veya bir bilimsel toplantı sırasında yanıtı isterdi. Emekliliğine yakın yıllarda bir sohbet sırasında "Benim

hata hafızam çok güçlü idi, ancak yıllar geçtikçe hata hafızam çok zayıfladı" dediğini çok iyi anımsıyorum.

Muharrem Köksal Hoca, kliniko-patolojik toplantılara büyük önem verirdi. Bu toplantılarda patoloğun ve klinisyenin bilimsel gelişimi ve hastaya çok önemli katkılar sağladığını sık sık vurgulardı.

Araştırmalarda, bilimsel yayınlarda ve konsültasyonlarda etik ilkelere son derece bağlı idi. Bu konularda sık sık uyarılarda bulunur ve örnek davranışları ile çevresindekilere mesajlar verirdi.

Muharrem Hoca'nın olgu sunumları, mecmua kulübü ve postmortem toplantılarının patoloji eğitimindeki önemini en üst düzeyde değerlendirir ve bölüm içi eğitim programlarında bu etkinliklere yer verirdi. Hemen hemen tüm toplantılara aktif katılım ve katkı sağlardı.

Ankara'da aylık gerçekleştirilen ve başlangıçta Ankara'daki patologları bir araya getiren Ankara Patoloji Derneği Bilimsel Toplantılarına tüm araştırma görevlilerinin ve öğretim üyelerinin katılımını ister, toplantı günü herkesi tek tek haberdar eder ve toplantı salonunda gözleri ile yoklama yapardı.

Otopsi uygulamaları ve otopsinin patoloji eğitimindeki önemini sık olarak vurgular, otopsi başında klinisyen ile birlikte olguları tartışır, mikroskopik tanıdan sonra kliniko-patolojik değerlendirme toplantısına katılırdı.

Her zaman yeniliğe açık olan Muharrem Hoca, öğren-

Muharrem KÖKSAL

1912'de Alay Müftüsü Ali Takiddin Efendi ve Rukiye Hanım'ın oğlu olarak Yafa'da (Telaviv) doğdu.
1919'da Tarsus'un Fransızlar tarafından işgal bahtsızlığını yaşadı,
1922'de Fransızlar'ın ayrılışlarını izleme mutluluğunu tattı.
1929'da babasını kaybetti. Aynı yılda Tarsus Ortaokulu'ndan mezun oldu.
1932'de Bursa Işıklar Askeri Lisesi'nden diploma aldı ve Askeriye Tıbbiye (Tıp Fakültesi) öğrencisi oldu.
1938'de aynı fakülteden hekim diploması aldı.
1939'de Gülhane Tıp Akademisi'nde stajyerlik;
1940'da Bodrum'daki Dağ Alay tabibliği;
1941'de İzmit Askeri Hastanesi stajyerliği;
1942'de Yalova'daki 41. Alay Baş Tabipliği görevlerinde bulundu.
1941'de Efza Köksal'la evlendi.
1943'de Gülhane Askeri Tıp Akademisi Teşrihi Marazi (Patoloji) asistanlığına atandı.
1945'de Patolojik Anatomi Uzmanı oldu. Bu arada kızı Nazlı doğdu.
1946'da Başasistan olarak göreve devam etti.

1947'de Hoca Muavinliği görevine getirildi. Aynı yılda oğlu Metin dünyaya geldi.
1948'de Patoloji Doçentliği sınavını verdi ve bu göreve atandı.
1949'da Ankara Üniversitesi Patoloji Doçentliği getirildi.
1951'de bilgi-görgü artırma maddesi uyarınca İngiltere'ye gönderildi.
Edinburg ve Leeds Üniversiteleri Patoloji ve Kanseri Araştırma Departmanlarındaki etkinliklere katıldı. Son iki ayda, Londra'daki araştırma merkezlerini ziyaret etti ve çalışmaları izledi. Bu arada; Cambridge Üniversitesi Strangeway's Doku Kültürü Laboratuvarı'nda asılı damla doku kültürü yöntemi öğrendi (Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Kürsüsünde benzer düzende bir laboratuvar kuruldu ise de bazı olanaksızlıklar nedeni ile devam ettirilemedi.)
1953'de Nature dergisinde yayınlanan "Extraction of a heparinlike substance from mast cell granules" başlıklı bir makale ile yurda döndü ve Üniversite'deki görevine devam etti.
1955'de profesör oldu.

1963'te Necati Eranil Hoca'nın müsaadeleriyle Hacettepe Tıp Fakültesi Patoloji Profesörlüğüne atandı.
1964'de beş ay süre ile Atatürk Üniversitesi Rektör Vekilliği görevinde bulundu.
1965'de 6 ay süre ile Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Western Reserve Colombia ve Saint Louis Üniversiteleri'nde ve Armed Forces Institute'de misafir profesör olarak çalıştı ve özellikle öğrenci asistanı eğitimi yöntemlerini inceledi, yurda dönüşte uygulamaya çaba gösterdi.
1982'de yaş haddi ile emekliye ayrıldı, sevgili öğrenci ve arkadaşları tarafından İstanbul'a uğurlandı.
1989'da sevgili eşi Efza'yı kaybetti.
1995'e kadar İstanbul Kanseri Derneği Prof.Dr.Bedii Gorbun Erken Teşhis ve Kontrol Merkezinde Patoloji ve Sitoloji hizmetlerini yürüttü.
Prof. Dr. Muharrem Köksal Hoca'nın Sindirim Sistemi Patolojisi ve Genel Onkoloji başlıklı iki telif eseri ve değişik konularda 60 yayını vardır.
Değerli hocamızı saygıyla anıyoruz.

ci derslerini en son baskı kitaptan hazırlar, ders notlarını her yıl yeniden gözden geçirir, her derse girerken ilk günkü heyecanı taşıdığını söylerdi.

Semineri ve konferanslarına büyük bir özenle hazırlanır. Çok geniş kaynak taraması yapardı. Kaynak kitap ve dergileri bizzat kütüphaneye giderek buldurur ve bir görevli ile kitapları kütüphaneden alırdı.

Muharrem Hoca, elektron mikroskopun Patoloji Anabilim Dalına alınmasını, rutin ve araştırma amaçlı çalışmasını planladı ve gerçekleştirdi. Floresan mikroskop ve immünolojik çalışmaların kuruluşunu ve çalışmalarını teşvik etti. Patolojide ihtisaslaşmaya önem verirdi. Ancak her patoloğun genel patoloji rutini içerisinde kalarak yandallara ayrılmasını benimserdi.

Yurtdışı eğitime büyük önem verirdi. Gençlerin yurtdışında bir süre de olsa eğitim görmesini, yeni bilgiler ve tekniklerle donanmasını ve ülkemize bu bilgileri getirmesini isterdi.

Deneyisel araştırmalara özel ilgi duyar ve teşvik ederdi. Muharrem Hoca ve Prof. Dr. Yahya Laleli ile birlikte gerçekleştirdiğimiz "Sıçanlarda Ca45 ile osteosarkom oluşumu" isimli çalışma asistanlığımın birinci yılında yaptığımız bir araştırma idi.

Muharrem Hoca'nın mast hücre çalışmaları, uluslararası düzeyde en önemli araştırması olup, mast hücrelerini "tek hücreli endokrin organ" olarak tanımlardı.

Muharrem Hoca'nın bölüm içi çalışması tam bir düzen içinde idi. Her gün 08.15'te bölüme gelir, masasına oturur, kapısını açar, eline bir dergi alır, 09.00'a kadar bölüm çalışanlarının mesaiye gelişini bekler, sonra koridora çıkar ve herkese günaydın der (sabah yoklaması), gelmeyen bir kişiyi fark ettiğinde arkadaşlarına hasta olup olmadığını sorardı.

Öğle üzeri 11.45'de öğle yemeğine gider, 12.30'da yemekten gelir ve odasına kapanır, yarım saat dinlenirken mecmuasını okurdu. Bu sırada sadece frozen için rahat-sız edilirdi.

Muharrem Hoca'nın yüksek sesle konuştuğunu ve bağırdığını hiç görmedim. Tepkilerini ve mesajlarını indirekt yolla verirdi. Son derece nazik, hassas, adil ve seven bir yönetici idi.

Muharrem Hoca'nın Prof. Dr. Bekir Berkol Hoca ile kemik iliği değerlendirmeleri son derece keyifli ve eğitici

idi. Prof. Dr. Bekir Berkol "Hocam, rahle-i tedrisatınızdan feyz almaya geldim" derdi. Biyopsi inceleme öncesinde Hoca'nın tansiyonunu ölçer. Yoldan gelirken aldığı kesane veya şekeri ikram ederdi. Kemik iliği biyopsisi ile birlikte kemik iliği yaymaları ve periferik yaymaları getirir, klinik bilgiler ışığında mikroskop başında incelemelerini sürdürürlerdi.

Muharrem Hoca Ankara Patoloji Derneği'nin kuruluş faaliyetlerinde aktif rol oynadı. Ankara Patoloji Bülteni'ni çıkardı ve uzun yıllar editörlüğünü yürüttü. Bülten, dönüşümlü olarak dernek başkanları tarafından yayın hayatını sürdürdü.

Muharrem Hoca, Ankara Patoloji ve Türk Patoloji Derneklerinin birleşmesinin gerekli olduğu görüşünde idi. Bugün gerçekleşen beraberliğin Muharrem Hoca'yı mutlu ettiğini düşünüyorum.

Muharrem Hoca, emekli yaşı gelmeden önce Anabilim Dalı Başkanlığını kendi isteği ile bıraktı. Hacettepe Üniversitesi'nde ve tüm tıp camiasında engin bir sevgi ve saygı çemberi oluşturdu. Bu, Sevgili Hoca'mızın en az bilimsel nitelikleri kadar, erdemlerle dolu yaşamının bir ürünüdür.

Muharrem Hoca, emeklilikten sonra Dr. İsmail Evren ile birlikte Prof. Dr. Bedii Gorbun Kanser Erken Teşhis ve Tedavi Merkezi'nde "part time" görev yaptı. Bu dönemde Sitopatoloji'ye ilgi duydu ve Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde verdiği bir konferansta 1000 olguluk bir seriye dayanan Sitopatoloji Çalışma Sonuçlarını sundu.

Adana ziyaretinde çocukluğunun geçtiği Tarsus'u, taş evlerini ve çocukluk arkadaşı Mehmet beyi ziyaret etmek Hoca'yı çok mutlu etti. Çukurova Üniversitesi'ni çok beğendi ve Antakya şehriden çok etkilendi.

Muharrem Hoca, sevgili Eşi Efza Hanımefendi'yi 1989 yılında kaybettikten sonra oğlu, kızı, gelini, damadı ve torunlarının desteği ile yaşamını tek başına büyük bir düzen ve özen içinde sürdürdü. Klasik müzik ve radyo dinleme, kitap okuma, televizyon izleme, konserler, ailesi ve dostları ile yemek yeme ve kısa geziler ile günlerini doldurdu. Bu süre içinde kalp, hipertansiyon ve serebrovasküler rahatsızlıklar ile de mücadelesini sürdürdü.

Patoloji Bilimine büyük katkılar sağlayan, eserleri ve yaşam tarzı ile örnek olan Sevgili Hocamız Prof. Dr. Muharrem KÖKSAL'ı saygıyla anıyoruz.

Yapıtları ve anısı hep bizimle yaşayacaktır.